

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Гілея
Науковий вісник
збірник наукових праць

- *Історичні науки*
- *Філософські науки*
- *Політичні науки*

Випуск 105 (№ 2)

Київ – 2016

Збірник засновано 2004 року. Вихід з друку – щомісячно**Фахове видання**

з філософських, політичних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 747 від 13 липня 2015 р., з історичних наук наказом МОН України № 1328 від 21 грудня 2015 р.

Свідомство про державну реєстрацію (переєстрацію) друкованого засобу масової інформації: серія KB № 19946 – 9746 ПР від 31 травня 2013 року

Друкється за рішенням:

Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 9 від 30 грудня 2015 р.); Президії ВГО Української Академії Наук (протокол № 15–12–30 від 30 грудня 2015 р.)

Збірник входить до міжнародної індексації

EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); EBSCO InfoBase Index (Індія); РИНЦ (Росія).

Рецензенти:

Панчук М. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Степино М. Т., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)
Онищенко І. Г., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)

Шеф-редактор:

Андрущенко В. П.,
 д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України,
 акад. НАПН України
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Головний редактор:

Вашкевич В. М.,
 д-р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Співредактори:

Акопян В. Г.,
 д-р філос. наук, ст.н.с.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Кивлюк О. П., д-р філос. наук, ст.н.с.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Муляр В. І.,
 д-р філос. наук, проф. (Україна, Житомир)
Предборська І. М.,
 д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)

Відповідальний секретар:

Халамендик В. Б.,
 д-р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Редакційна рада:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук, проф.,
 член – кор. НАН України, акад. НАПН України
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Євтух В. Б., д-р іст. наук, проф.,
 член-кор. НАН України
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Зеленков А. І., д-р філос. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Колесник В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України
 (Україна, Київ)
Мирзаханян Р., д-р іст. наук, проф. (Армєнія, Єреван)
Михальченко М. І., д-р філос. наук, проф., член-кор. НАН України
 (Україна, Київ)
Рафальський О. О., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Солдатенко В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України
 (Україна, Київ)

Редакційна колегія:**З історичних наук:**

Войцехівська І. Н., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Дробот І. І., д-р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Журба М. А., д-р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Лазько Г. Г., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Лисак В. Ф., д-р іст. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Михайлюк В. П., д-р іст. наук, проф. (Україна, Вінниця)
Стоян Т. А., д-р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Чернега Л. М., д-р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Шаповал Ю. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

З філософських наук:

Абасов А. С., д-р філос. наук, професор (Азербайджан, Баку)
Базалук О. О., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)
Бєх В. П., д-р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Воронкова В. Г., д-р філос. наук, проф. (Україна, Запоріжжя)
Герасимова Е. М., д-р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Гарбар Г. А., д-р філос. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Жадько В. О., д-р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Жижек Т. А., д-р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Купечал С. В., д-р філос. наук, проф. (Україна, Полтава)
Миколайчук А., д-р хабілітований, проф. (Польща, Познань)
Онішко О. Ф., д-р техн. наук, проф. (Україна, Київ)
Свириденко Д. Б., д-р філос. наук, доц.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Тецлав С., д-р філос. наук, проф. (Польща, Бидгощ)
Уваркіна О. В., д-р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Яшанов С. М., д-р пед. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

З політичних наук:

Андрусишин Б. І., д-р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Балабанов К. В., д-р політ. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Варзар І. М., д-р політ. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Войналович В. А., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Іванов М. С., д-р політ. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Кізіма С. А., д-р політ. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Котигоренко В. О., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Крась І., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)
Лапина С. В., д-р соц. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Макаренко Л. Л., д-р пед. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Остапенко М. А., д-р політ. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Римаренко С. Ю., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Савельєв В. Л., д-р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Срогошу Т., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)

Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : «Видавництво «Гілея», 2016. – Вип. 105 (2). – 408 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем інформаційної цивілізації, що формується. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально-політичних наук.

Natsional'nyy pedahohichnyy universytet
imeni M. P. Drahomanova

VHO Ukrayins'ka Akademiya Nauk

Hileya

*naukovyy visnyk
zbirnyk naukovykh prats'*

- *Istorychni nauky*
- *Filosofs'ki nauky*
- *Politychni nauky*

Vypusk 105 (№ 2)

Kyyiv – 2016

Zbirnyk zasnovano 2004 roku. Vykhid z druku – shchomislyachno**FAKHOVE VYDANNYA**

z filosofov'kykh, politychnykh nauk zatverdzheno nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy
№ 747 vid 13 lypnya 2015 r., z *istorychnykh nauk* nakazom MON Ukrainy № 1328 vid 21 hrudnya 2015 r.

Svidotstvo pro derzhavnu reyestratsiyu (pereyestratsiyu) drukovanoho zasobu
masovoyi informatsiyi: seriya KV № 19946 – 9746 PR vid 31 travnya 2013 roku

Drukuyet'sya za rishennyam:

Vchenoyi rady Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova
(protokol № 9 vid 30 hrudnya 2015 r.); Prezydiyi VHO Ukrainy's'koyi Akademiyi Nauk (protokol № 15-12-30 vid 30 hrudnya 2015 r.)

Zbirnyk vkhodyt' do mizhnarodnoyi indeksatsiyi

EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); EBSCO InfoBase Index (Indyya); RYNTs (Rosiya).

Retsenzenty:

Panchuk M. I., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Stepyko M. T., d-r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Onyshchenko I. H., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Laz'ko H. H., d-r ist. nauk, prof. (Bilorus', Homel')
Lysak V. F., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Mariupol')
Mykhaylyuk V. P., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Vynnytsya)
Stoyan T. A., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Cherneha L. M., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Shapoval Yu. I., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Shef – redaktor:

Andrushchenko V. P., d-r fil. nauk, prof., chlen-kor. NAN Ukrainy, akad. NAPN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Holovnyy redaktor:

Vashkevych V. M., d-r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Spivredaktory:

Akopyan V. H., d-r fil. nauk, st.n.s. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Kyvylyuk O. P., d-r fil. nauk, st.n.s. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Mulyar V. I., d-r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Zhytomyr)
Predbors'ka I. M., d-r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Vidpovidal'nyy sekretar:

Khalamendyk V. B., d-r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Redaktsiyna rada:

Andrushchenko V. P., d-r fil. nauk, prof., chlen-kor. NAN Ukrainy, akad. NAPN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Vashkevych V. M., d-r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Yevtukh V. B., d-r ist. nauk, prof., chlen-kor. NAN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Zelenkov A. I., d-r fil. nauk, prof. (Bilorus', Minsk)
Kolesnyk V. F., d-r ist. nauk, prof., chlen-kor. NAN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv)
Myrzakhanyan R., d-r ist. nauk, prof. (Armeniya, Yerevan)
Mykhal'chenko M. I., d-r fil. nauk, prof., chlen-kor. NAN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv)
Rafal's'kyi O. O., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Soldatenko V. F., d-r ist. nauk, prof., chlen-kor. NAN Ukrainy (Ukrayina, Kyiv)

Redaktsiyna kolehiya:**Z istorychnykh nauk:**

Voytsekhivs'ka I. N., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Drobot I. I., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Zhurba M. A., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Z filosofov'kykh nauk:

Abasov A. S., d-r fil. nauk, profesor (Azerbaydzhan, Baku)
Bazaluk O. O., d-r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Bekh V. P., d-r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Voronkova V. H., d-r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Zaporizhzhya)
Harbar H. A., d-r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Mykolayiv)
Herasymova E. M., d-r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Zhad'ko V. O., d-r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Zhyzhko T. A., d-r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Kutsepai S. V., d-r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Poltava)
Mykolaychak A., d-r khabilitovanyy, prof. (Pol'shcha, Poznan')
Onipko O. F., d-r tekhn. nauk, profesor (Ukrayina, Kyiv)
Svyrydenko D. B., d-r fil. nauk, dots. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Tetslav S., d-r fil. nauk, prof. (Pol'shcha, Bydgoszcz)
Uvarkina O. V., d-r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Yashanov S. M., d-r ped. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Z politychnykh nauk:

Andrusyshyn B. I., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Babkina O. V., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Balabanov K. V., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Mariupol')
Varzar I. M., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Voynalovych V. A., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Ivanov M. S., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Mykolayiv)
Kizima S. A., d-r polit. nauk, prof. (Bilorus', Minsk)
Kotyhorenko V. O., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Kras' I., d-r khabilitovanyy, prof. (Pol'shcha, Cheshstokhov)
Lapyna S. V., d-r sots. nauk, prof. (Bilorus', Minsk)
Makarenko L. L., d-r ped. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Ostapenko M. A., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Rymarenko S. Yu., d-r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Savyl'yev V. L., d-r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Sroshosha T., d-r khabilitovanyy, prof. (Pol'shcha, Cheshstokhov)

Hileya: naukovy visnyk. Zbirnyk naukovykh prats' / Hol. red. V. M. Vashkevych. – K. : «Vydavnytstvo «Hileya», 2016. – Vyp. 105 (2). – 408 s.

Kontsepsiya zbirnyka bazuyet'sya na bahatoplanovomu naukovomu vysvitleni problem informatsiynoyi tsyvilizatsiyi, shcho formuyet'sya. Osnovni rubryky okhopyuyut' haluzi istorychnykh, filosofov'kykh ta politychnykh nauk. Rozrakhovanyy na fakhyvtsiv humanitarnykh ta sotsial'no-politychnykh nauk.

ПРЕДСТАВНИЦТВА

збірника «Гілея: науковий вісник» в Україні

ВІННИЦЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Вінницький національний технічний університет)
керівник **Денисюк С. Г.**, доктор політичних наук, професор
e-mail: sg_denisyyk@mail.ru

ДНІПРОПЕТРОВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара)
керівник **Вершина В. А.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: mailto:vivi.dp@mail.ru

ДОНЕЦЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Донецький національний університет)
керівник **Андрієнко О. В.**, доктор філософських наук, доцент
e-mail: elena_andrienko8@mail.ru

ЗАПОРІЗЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Запорізький національний технічний університет)
керівник **Смеляненко С. О.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: gileya_zaporizhzhya@ukr.net

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ)
керівник **Дичковська Г. О.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: go_osmomysl@ukr.net

ЛУГАНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Вінниця)
керівник **Михайлюк В. П.**, доктор історичних наук, професор
e-mail: vital_mih@ukr.net

ЛЬВІВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Національний університет «Львівська політехніка»)
керівник **Карівець І. В.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: sacre@ukr.net

МАРІУПОЛЬСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Маріупольський державний університет)
керівник **Булик М.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: vorlok@ukr.net

МИКОЛАЇВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського)
керівник **Макарчук С. С.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: rvgreabis@farlep.mk.ua
координатор **Шкуренко К. О.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: sh_kamila@mail.ru

ОДЕСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Одеський національний університет імені І.І. Мечникова)
керівник **Барвінська П. І.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: barwinskaja@ua.fm

ПОДІЛЬСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Подільський державний аграрно-технічний університет, м. Кам'янець-Подільський)
керівник **Колосюк І. А.**, кандидат філософських наук, доцент
e-mail: ikolosyuk@ukr.net

ПОЛТАВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Полтавський факультет Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого)
керівник **Куцєпал С. В.**, доктор філософських наук, професор
e-mail: svkutsep@rambler.ru

СУМСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Сумський державний університет)
керівник **Дегтярьов С. І.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: starsergo@bigmir.net

ТЕРНОПІЛЬСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка)
керівник **Кліш А. Б.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: Klish_Andriy@ukr.net

УЖГОРОДСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Ужгородський національний університет)
керівник **Мелеганич Г. І.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: melgi@ukr.net

УМАНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини)
керівник **Кривошея І. І.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: igorkryvosheia@gmail.com

ХАРКІВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»)
керівник **Владленова І. В.**, доктор філософських наук, професор
e-mail: vladlenova@email.ua

ХМЕЛЬНИЦЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Хмельницький національний університет)
керівник **Гоцуляк В. М.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: gotsylak@ukr.net

ЧЕРКАСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького)
керівник **Васильчук Є. О.**, кандидат політичних наук, доцент
e-mail: vasilchuk84@bk.ru

ЧЕРНІГІВСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

(Чернігівський державний інститут економіки і управління)
керівник **Тополь О. В.**, доктор філософських наук, доцент
e-mail: topololga@ukr.net
координатор **Горобець С. М.**, молодший науковий співробітник
e-mail: olen-g@yandex.ru

ПРЕДСТАВНИЦТВО

збірника «Гілея: науковий вісник» в Азербайджані

(Національної Академії Наук Азербайджану, м. Баку)
керівник **Махмудов М. А.**, доктор філософії
e-mail: matlabm@yandex.com
координатор **Рагимлі Р.**, науковий співробітник
e-mail: rus_rahimli@yahoo.com

ПРЕДСТАВНИЦТВА

збірника «Гілея: науковий вісник» в Білорусі

(Академія управління при Президентові Республіки Білорусь, м. Мінськ)
керівник **Алейникова С. М.**, кандидат соціологічних наук, доцент
e-mail: alejnsvetlana@yandex.ru
(Брестський державний університет імені О. С. Пушкіна, м. Брест)
керівник **Шостак Г. В.**, кандидат педагогічних наук
e-mail: shostak1964@brest.by
(Гомельський державний університет імені Франциска Скорини, м. Гомель)
керівник **Мезга М. М.**, кандидат історичних наук, доцент
e-mail: nmezga@gsu.by

ПРЕДСТАВНИЦТВА

збірника «Гілея: науковий вісник» в Польщі

(Університет імені Адама Міцкевича в Познані)
керівник **Димчик Р.**, доктор, викладач,
e-mail: dymczyk@wp.pl
(Інститут історії Академії імені Яна Дługоша в Ченстохові)
керівник **Моравец Н.**, доктор, викладач
e-mail: mornor@wp.pl

Запрошуємо Вас відвідати наш сайт: www.gileya.org

E-mail: gileya.org.ua@gmail.com

Див. також: Сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: www.nbuv.gov.ua/portal

Розділ: Наукова періодика України: журнали та збірники наукових праць

PREDSTAVNYTSTVA

zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Ukraini

VINNYTS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Vinnyts'kyy natsional'nyy tekhnichnyy universytet)
kerivnyk **Denysyuk S. H.**, doktor politychnykh nauk, profesor
e-mail: sg_denisiyk@mail.ru

DNIPROPETROVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Dnipropetrovs'kyy natsional'nyy universytet imeni Olesya Honchara)
kerivnyk **Vershyna V. A.**, kandydat filosofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: mailto:vivi.dp@mail.ru

DONETS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Donets'kyy natsional'nyy universytet)
kerivnyk **Andriyenko O. V.**, doktor filosofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: elena_andrienko8@mail.ru

ZAPORIZ'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Zaporiz'kyy natsional'nyy tekhnichnyy universytet)
kerivnyk **Yemel'yanenko Ye. O.**, kandydat filosofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: gileya_zaporizhzhya@ukr.net

IVANO-FRANKIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Prykarpat-s'kyy natsional'nyy universytet imeni Vasylia Stefanyka,
m. Ivano-Frankivs'k)
kerivnyk **Dychkovs'ka H. O.**, kandydat filosofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: go_osmomysl@ukr.net

LUHANS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Skhidnoukrayins'kyy natsional'nyy universytet
imeni Volodymyra Dalya, m. Vinnytsya)
kerivnyk **Mykhaylyuk V. P.**, doktor istorichnykh nauk, profesor
e-mail: vital_mih@ukr.net

L'VIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Natsional'nyy universytet «L'vivs'ka politehnika»)
kerivnyk **Karivets' I. V.**, kandydat filosofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: sacre@ukr.net

MARIUPOL'S'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Mariupol's'kyy derzhavnyy universytet)
kerivnyk **Bulyk M.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: vorlok@ukr.net

MYKOLAYIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Mykolayivs'kyy natsional'nyy universytet
imeni V. O. Sukhomlyns'koho)
kerivnyk **Makarchuk S. S.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: rvgreabis@farlep.mk.ua
koordinatorka **Shkurenko K. O.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: sh_kamila@mail.ru

ODES'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Odes'kyy natsional'nyy universytet imeni I. I. Mechnykova)
kerivnyk **Barvins'ka P. I.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: barvinskaja@ua.fm

PODIL'S'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Podil's'kyy derzhavnyy ahrarno-tehnichnyy universytet,
m. Kam'yanets'-Podil's'kyy)
kerivnyk **Kolosyuk I. A.**, kandydat filosofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: ikolosyuk@ukr.net

POLTAVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Poltavs'kyy fakul'tet Natsional'noyi yurydychnoyi akademiyi Ukrainy
imeni Yaroslava Mudroho)
kerivnyk **Kutsepal S. V.**, doktor filosofsk'kykh nauk, profesor
e-mail: svkutsepal@rambler.ru

SUMS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Sums'kyy derzhavnyy universytet)
kerivnyk **Dehtyar'ov S. I.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: starsergo@bigmir.net

TERNOPIL'S'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Ternopil's'kyy natsional'nyy pedahohichnyy universytet
imeni Volodymyra Hnatyuka)
kerivnyk **Klish A. B.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: Klish_Andriy@ukr.net

UZHGORODS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Uzhgorods'kyy natsional'nyy universytet)
kerivnyk **Melehanych H. I.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: melgi@ukr.net

UMANS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Umans'kyy derzhavnyy pedahohichnyy universytet
imeni Pavla Tychyny)
kerivnyk **Kryvosheya I. I.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: igorkryvosheia@gmail.com

KHARKIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Natsional'nyy tekhnichnyy universytet «Kharkivs'kyy
politehnichnyy instytut»)
kerivnyk **Vladlenova I. V.**, doktor filosofsk'kykh nauk, profesor
e-mail: vladenova@email.ua

KHMEI'NYTS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Khmei'nyts'kyy natsional'nyy universytet)
kerivnyk **Hotsulyak V. M.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: gotsylak@ukr.net

CHERKAS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Cherkas'kyy natsional'nyy universytet
imeni Bohdana Khmei'nyts'koho)
kerivnyk **Vasyl'chuk Ye. O.**, kandydat politychnykh nauk, dotsent
e-mail: vasilchuk84@bk.ru

CHERNIHIVS'KE PREDSTAVNYTSTVO

(Chernihivs'kyy derzhavnyy instytut ekonomiky i upravlinnya)
kerivnyk **Topol' O. V.**, doktor filosofsk'kykh nauk, dotsent
e-mail: topololga@ukr.net
koordinatorka **Horobets' S. M.**, molodshyy naukovyy spivrobitnyk
e-mail: olen-g@yandex.ru

PREDSTAVNYTSTVO

zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Azerbaydzhani

(Natsional'noyi Akademiyi Nauk Azerbaydzhanu, m. Baku)
kerivnyk **Makhmudov M. A.**, doktor filosofiyi
e-mail: matlabm@yandex.com
koordinatorka **Rahymly R.**, naukovyy spivrobitnyk
e-mail: rus_rahimli@yahoo.com

PREDSTAVNYTSTVA

zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Bilorusi

(Akademiya upravlinnya pry Prezydentovi Respubliki Bilorus',
m. Mins'k)
kerivnyk **Aleynykova S. M.**, kandydat sotsiolohichnykh nauk, dotsent
e-mail: alejnsvetlana@yandex.ru
(Brest-s'kyy derzhavnyy universytet imeni O. S. Pushkina, m. Brest)
kerivnyk **Shostak H. V.**, kandydat pedahohichnykh nauk
e-mail: shostak1964@brest.by
(Homel's'kyy derzhavnyy universytet
imeni Frantsys'ka Skoryny, m. Homel')
kerivnyk **Mezha M. M.**, kandydat istorichnykh nauk, dotsent
e-mail: nmezga@gsu.by

PREDSTAVNYTSTVA

zbirnyka «Hileya: naukovyy visnyk» v Pol'shchi

(Universytet imeni Adama Mitskevycha v Poznani)
kerivnyk **Dymchuk R.**, doktor, vykladach,
e-mail: dymczyk@wp.pl
(Instytut istoriyi Akademiyi imeni Yana Dluhosha v Chenstokhovi)
kerivnyk **Moravets N.**, doktor, vykladach
e-mail: mornor@wp.pl

Zaproshuyemo Vas vidvidaty nash sayt: www.gileya.org

E-mail: gileya.org.ua@gmail.com

Dyv. takozh: Sayt Natsional'noyi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernads'koho:
www.nbuv.gov.ua/portal

Rozdil: Naukova periodyka Ukrainy: zhurnaly ta zbirnyky naukovykh prats'

УДК 22.06:22.08

Соловій Р. П.,
кандидат історичних наук, старший науковий
співробітник, Центр дослідження релігії Національного
педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), romansoloviy@e-aaa.info

ПРАКТИЧНА ЕКЛЕЗИОЛОГІЯ ВИНИКАЮЧОЇ ЦЕРКВИ

Аналізується практична еклезиологія Виникаючої церкви. Досліджується нові моделі церковної влади і керівництва, які характеризуються спільнотою, децентралізованістю, взаємним прийняттям рішень і спільним служінням за принципом динамічної, гнучкої і самоорганізованої системи, відкритої до змін та адаптацій. Висвітлюється практика містичного досвіду в формах (за аналогією до середньовічних) медитації, молитви, посту, навчання, усамітнення, покірності, служіння, сповіді, поклоніння, керівництва, прославлення.

Ключові слова: практична еклезиологія, Виникаюча церква, церковне лідерство, практики духовного формування.

Підкреслена увага руху Виникаючої церкви до Царства Божого зумовлює розширення його смислового поля на користь ортопраксії. У застосуванні до еклезиології цей підхід виявляється у тому, що за орієнтир беруться не ортодоксальні переконання, а ефективна практика. Практична еклезиологія Виникаючої церкви також визначається її неприйняттям модернізму і визнанням постмодерністського повороту як нової світоглядної парадигми. Вважаючи найбільш повним втіленням модерністського протестантизму церкви «прагматичного євангельського руху», богослови руху формують своє вчення про практичне життя церкви як антитезу модерністському християнству, що характеризується ними як «орієнтоване на ринок», тоді як Виникаюча церква акцентує на місіонерському служінні. «Орієнтовані на ринок» церкви спрямовують свої зусилля і ресурси на залучення споживачів, вимірюють успіх кількістю членів церкви та сліпо запозичують найновіші успішні технології тієї чи іншої «мегацеркви» для того, щоб застосувати їх у своєму контексті. На противагу модерністським, ринково орієнтованим церквам, рух пропонує організувати всі сфери церковного життя навколо місії. Саме під цим кутом зору і відбувається переосмислення основних компонентів життя церкви – керівництва, літургії, поклоніння та благовістя. Основною дійовою особою в орієнтованих на місію церквах виступають не окремі віруючі, а локальні спільноти.

Аналізу ключових практик руху присвячене дослідження Т. Джонса [8, р. 99–100]. Спираючись на неоаристотелівську етику А. Макінтайра і С. Хауерваса, а також на еклезиологічну таксономію Н. Хілі [7, р. 287–308], він визначає «конкретні практики», що регулярно відбуваються у певному місці й часі, та «практики чесноти», більш ефемерні та менш залежні від часово-просторових обмежень. До першої групи практик Джонс зараховує причастя, поклоніння, проповідання і спільноту, до другої – гостинність, богослов'я, створення мистецтва, священство всіх віруючих і сакральний простір.

Метою представленої статті є дослідження практичної еклезиології, зокрема розуміння церковного лідерства і практики духовного формування, в богослов'ї Виникаючої церкви.

Одним з основних аспектів практики Виникаючої церкви є підкреслена увага до досвіду і містичизму. Франк Віола зауважує, що Виникаюча церква знову розпалює здоровий інтерес до християнських містиків, які робили наголос на духовній зустрічі на противагу

простим академічним знанням Бога і Біблії. Такого роду заяви є показовими для багатьох учасників руху, вони є наступним кроком у просуванні до емпіричних кордонів пізнання Бога. Ден Кімбелл стверджує: «Стара парадигма вчила, що якщо ви маєте правильне вчення, то ви будете переживати Бога. Нова парадигма говорить, що якщо ви переживаєте Бога, ви будете мати правильне вчення» [11, р. 188]. Чад Холл говорить про своїх постмодерністських сучасників: «Вони надзвичайно емпіричні. Тобто, вони вчать, ростуть, розвиваються і діють на основі свого власного переживання істини, а не згідно з чужою зустріччю або чужим переказом про зустріч. Виходячи з наголосу на досвіді, постмодерністи можуть поклонятися краще в такому середовищі, яке заохочує і дозволяє їм зустрічатися з Богом (і істинами про Бога) особисто». На цій основі переосмислюється мета церковного життя, яка вбачається в тому, «щоб люди зустрілися з Богом через молитву, рефлексивну музику, медитацію та участь всіх п'яти органів відчуттів» [6].

Серед учасників руху поширена точка зору, що модерністська церква хибно визначила зміст церковного керівництва, зосередивши його навколо боротьби за владу і контроль. У результаті, за словами Д. Кімбелла, сучасні лідери євангельської церкви частіше виступають у ролі корпоративних менеджерів, ніж духовних провідників. С. Берк приходить до ще радикальнішого висновку: «Нам потрібна нова парадигма лідерства. Наша нинішня модель, здається, має мало спільного з Писанням. Вона не відповідає (стилю керівництва. – Р. С.) Ісуса Христа або будь-кого з біблійних «великих» [3, р. 39]. Берк вважає, що сучасний церковний лідер більше подібний до «гіда», робота якого полягає в тому, щоб сказати іншим, що вони мають робити, або до «героя», який думає, що він повинен бути зразком для інших.

Відмова від модерністських уявлень про церковну владу і репресивного стилю керівництва вважається необхідною умовою для того, щоб Церква могла втілювати в життя досвід Царства Божого. Гіббс і Болджер наголошують, що рух орієнтується на нормативні форми керівництва, виявлені в бутті Трійці, яке характеризується спільнотою, взаємним прийняттям і спільним служінням. Тому нові церкви у своєму прагненні практикувати цінності Царства Божого уникають видів жорсткого контролю в керівництві, залишаючи за ним стимулюючу роль та іноді експериментуючи з ідеєю групи без лідера (щоправда, раніше чи пізніше у всіх конгрегаціях виникала та чи інша форма лідерства). Спільноти руху, як правило, відмовляються від ієрархічних систем управління, віддаючи пріоритет децентралізованому підходу, колективному стилю лідерства, залученню усіх учасників до прийняття рішень. При цьому, відповідно до ключового постмодерністського принципу плюралізму, наголошується важливість свободи кожного віруючого, непорушність його права на власну думку, спосіб життя. Як відомо, плюралізм проголошує відсутність універсального принципу, інтегруючих ідей, як у пізнанні, так і в людському світі. Отож, усяка єдність, інтелектуальна чи організаційна, вважається за своїм характером пов'язаною з тоталітаризмом, усі форми якого мають бути відкинуті.

Основний вектор звинувачень Виникаючої церкви на адресу традиційних (особливо євангельських) церков стосується їх взаємозв'язку з модерністською

епістемологією, яка, як вони вважають, призвела до перебільшення ролі людської раціональності й індивідуалізму, а також до розуміння християнської віри як системи абстрактних богословських висловлювань. Виходячи з цього припущення, Виникаюча церква піддає гострій критиці усталений підхід до проведення богослужіння, основним компонентом якого є півгодинна пасторська проповідь. Вважається, що пастор–вчитель (як правило, чоловічої статі) має відповідний духовний авторитет для проповіді свого розуміння істин Писання. Під час проповіді він викладає основи християнського вчення у формі принципів, отриманих внаслідок тлумачення біблійного тексту, та закликає слухачів застосовувати їх у повсякденному житті. Виникаюча церква заперечує думку про те, що істини Писання виражаються тільки або головним чином у наборі доктринальних тверджень. Це не означає, що церква ігнорує дослідження Писання або прагне виключити вивчення Біблії з корпоративного поклоніння. Вона розвиває підхід, згідно з яким істини Писання повинні не тільки передаватися вербальними засобами, а й втілюватися в духовних дисциплінах, ритуалах і, найголовніше, у відносинах і служінні іншим. Цей аспект християнської віри, що стосується її втілення й обштинного вияву, був втрачений в епоху модернізму. І, як стверджують ідеологи Виникаючої церкви, саме постмодернізм відкриває необхідний концептуальний простір, у якому ці втрачені аспекти християнської віри можуть бути відновлені [5, р. 136].

Враховуючи мінливість постмодерного контексту, Виникаюча церква намагається формувати лідерську модель за принципом динамічної, гнучкої і самоорганізованої системи, відкритої до змін та адаптацій. Мета цих децентралізованих лідерських структур – сприяти діалогічності й автентичним відносинам у спільнотах, що орієнтуються на досягнення сучасників. Розробляючи моделі керівництва, богослови Виникаючої церкви прагнуть орієнтуватися на новозавітні та післяапостольські практики. На їхнє переконання, рання церква діяла передусім як мережа помісних спільнот і домашніх груп, пов'язаних особистими стосунками. Церкву об'єднувала не централізована організаційна структура, стандартизовані процедури або ієрархічні повноваження, а узи спілкування, навчання і взаємної підтримки [17, р. 251]. У літературі руху поняття «мережа» включає в себе безліч посилань на комп'ютерні технології. «Засоби, за допомогою яких виникаючі християни збираються в спільноти, – стверджує Тоні Джонс, – мають багато спільного з рисами програмного забезпечення з відкритим вихідним кодом і систем «вікі» [9, р. 182]. На думку цього вченого, наступні характеристики Вікіпедії діють також у Виникаючих церквах (Вікіцерква): відкритий доступ, довіра, взаємна відповідальність, рухливність, взаємозв'язок і «певний безлад». Треба відзначити, що відкритий код не означає анархії. Відкрита організація джерела цінує певний рівень структури і ясності цілей. Особлива цінність моделі відкритого коду полягає в розумінні того, що намагання контролювати і скеровувати процес обмежує творчість та інновації.

Достатньо зважений підхід до лідерства в нових церквах формулює англіканський богослов І. Мобсбі. Він зазначає, що в постхристиянському і постмодерністському контексті лідер спільноти повинен виявляти здатність уявляти, передбачати, створювати можливості,

забезпечувати ресурси і виступати в ролі посередника. Однак при цьому також повинна існувати певна форма видимої структури управління та підзвітності, що забезпечує безпеку та кордони спільноти [12, р. 64–65]. Проте влада і повноваження лідера не повинні ґрунтуватися на інституційній, позиційній або академічній основі. Це означає, що владні повноваження у спільноті не належать виключно висвяченому, конфесійному персоналу або інтелектуальній еліті. З цією метою у багатьох церквах руху пастор приймається на неповний робочий день, при цьому працівники, які не мають статусу священнослужителів, працюють на постійній основі. Крім цього, пастори переважно проповідують не з віддаленої сцени або кафедри, яка піднята над аудиторією, а зсередини зібрання (багато нових церков навмисно відмовляються від сцени або кафедри). Цей крок має символічно вказувати на те, що нові спільноти намагаються подолати відмінності між духовенством і мирянами, які відновлюють свою роль рушійної сили служіння церкви, зокрема поклоніння. Оскільки літургія зростає з життя усієї спільноти, то всі члени церкви можуть бути залучені у формування порядку богослужіння. Нові церкви практикують підготовку проповідей всією спільнотою, відкритий мікрофон (можливість ділитися досвідом, ставити запитання і відповідати), дискусії на інтернет-форумах про минулі й майбутні теми проповідей. «У постмодерністському середовищі церква повинна відійти від розуміння проповідника як освіченого експерта, відокремленого від аудиторії, – підкреслює Джейсон Кларк, – натомість проповідь повинна стати процесом об'єднання і діалогу» [4, р. 84]. Відмовляючись від позиційного або експертного критерію лідерства, Виникаючі церкви звертають першочергову увагу на характер, компетентність, духовні дари, а також на моральний і духовний авторитет керівників.

Серед спільнот Виникаючої церкви набуває ваги органічна модель, у якій лідерство інтерпретується як взаємодія і взаємовплив усіх учасників. За такого підходу лідерство не прив'язане до конкретної позиції чи ролі, а розподіляється по всій організації. Учасники спільноти тим чи іншим чином беруть участь у процесі керівництва, більшість рішень приймаються колегіально. Цю практику можна порівняти з джаз-оркестром, в якому музиканти почергово беруть на себе ініціативу й імпровізують. Таким чином, у спільноті зростає рівень посвяти, підзвітності та відповідальності, більше цінуються різноманітність думок і точок зору. Крім цього, органічна модель лідерства, створюючи необхідний простір для свободи, творчості й інновацій, забезпечує церковну структуру гнучкістю і здатністю адаптуватися до змін контексту. У порівнянні з класичним церковним стилем керівництва, органічна модель становить собою радикальну зміну теорій лідерства, спільнот і церковної структури. Вона передбачає відмову від звичайних понять контролю, порядку та ієрархії на користь довіри, визнання безперервності змін і поваги до всіх учасників спільноти [1, р. 29–30].

Учасники постмодерністських церков звертають особливу увагу на популярні в останні десятиліття практики духовного формування. Їх відродженню та переосмисленню в сучасному контексті поклали початок квакерський богослов, автор відомої книги «Прославлення дисципліни» і засновник Центру

духовного формування «Реноваре» (Renovaré) Річард Фостер, а також американський філософ і письменник Даллас Віллард. Під духовним формуванням найчастіше мається на увазі цілеспрямоване застосування практик і дисциплін, які поглиблюють віру, сприяють духовному зростанню віруючого та досягненню ним високих моральних стандартів. Для сучасних концепцій духовного формування є властивим намагання синтезувати богослов'я і практики, що містяться в Біблії, з історичним досвідом християнських церков (іноді й інших релігій, зокрема, дзен–буддизму, йоги). Хоча визначення духовного формування часто різняться між собою, існують спільні риси, які їх поєднують. Зокрема, Д. Віллард¹ визначає духовне формування як «процес трансформації найглибших аспектів людського буття таким чином, що його природні вирази стають вчинками Христа, здійсненими в силі Христа» [16].

Серед пропагандистів руху духовного формування не існує спільної думки щодо того, які саме практики можна вважати корисними для уподібнення Христу та досягнення містичного єднання з Богом. Р. Фостер зараховує до таких практик роздуми (медитації), молитву, піст, навчання, простоту, усамітнення, покірність, служіння, сповідь, поклоніння, керівництво і прославлення. Видавництво InterVarsity Press видало серію книг *Formatio*, кожна з яких розглядає окрему духовну дисципліну. Зокрема, світ побачили книги, присвячені дисциплінам, які запропонував Фостер, а також таїнствам, тиші, веденню щоденника, духовному менторству, паломництву, дотриманню «суботи», священному читанню (*lectio divina*) і потребі в духовних наставниках. Колишній пастор–вчитель впливової євангельської мегацеркви зараховує до духовних дисциплін «будь–яку діяльність, що може допомогти мені здобути силу жити таким життям, про яке навчав і яке змоделивав Ісус» [13, р. 48]. Отож, із його слів, не існує якогось обмеженого переліку духовних практик.

Попри популярність дисциплін духовного формування в різних християнських колах, на думку богословів з фундаменталістського табору, цей рух забезпечує платформу, на основі якої серед протестантських церков дедалі більшого розвитку набуває зацікавлення практиками споглядальної духовності, більш притаманними середньовічним католицьким містикам і монахам, ніж спадкоємцям Реформації. Духовне формування іноді розглядається як ще одне скороминуще захоплення молодших поколінь євангельських християн, як найновіший продукт на ринку релігійних послуг сучасної споживацької культури. При цьому випускається з поля зору той факт, що характер і динаміка духовного формування були важливою сферою християнської думки і практики в усі періоди історії церкви. Серед аргументів на користь відмови від практики духовного формування звучать твердження про відсутність біблійних підстав для духовних дисциплін та їх невідповідність класичній реформаційній сотеріології і доктрині освячення. Особливий неспокій у консервативних євангельських колах викликає те, що більшість духовних практик, а також їх основні популяризатори в наш час пов'язані

з католицькою церквою. Щоправда, сама протестантська богословська традиція не постанала *ex nihilo*, вона пов'язана з богословським розвитком пізньосередньовічного католицизму. Зрештою, навіть радикальна незгода з деякими католицькими доктринами не повинна виключати можливість переосмислення та творчого запозичення тих духовних практик католицизму, які кореняться у спільній християнській традиції.

Практики духовного формування стали одним з основних аспектів прикладного богослов'я Виникаючої церкви. Наприклад, про важливість містичної практики переживання Бога багато пише Спенсер Берк, засновник популярного веб–сайту TheOOZE. Він ділиться власним досвідом триденного семінару мовчання, що відбувся під керівництвом католицького містика Б. Меннінгера: «Незабаром після цього, – розповідає Берк, – я перестав читати з прийнятого переліку книг євангельських християн і почав дистанціюватися від євангелічного порядку денного. Я відкрив нових авторів і нові голоси в книжковому магазині – це Томас Мертон, Генрі Нувен і Св. Тереза Авільська. Чим більше я читав, тим більше це мене інтригувало. Споглядальна духовність, як мені здається, відкрила для мене абсолютно новий спосіб розуміти і переживати Бога. Я був глибоко зворушений такими творами, як «Хмара невідання», «Темна ніч душі» й ранніми творами пустельних отців» [2]. Берк активно пропагує «споглядальну духовність», яка використовує давні містичні практики для досягнення змінених станів свідомості й корениться в містицизмі. Її основною формою є споглядальна молитва. Ця духовна практика була розроблена в 1970–х рр. католицькими монахами Т. Кітінгом, У. Менінгером і Б. Пеннінгом на основі методів, описаних у XIV ст. в містичному трактаті «Хмара невідання», а також під впливом практики дзен–буддизму. Її мета, за словами Т. Кітінга, полягає в тому, щоб позбутися залежності від концепції та слова і перейти до прямої зустрічі з Богом на рівні віри та внутрішньої тиші.

Мабуть, найбільш відомим практиком і популяризатором споглядальної молитви у XX столітті був католицький монах–трапіст Томас Мертон (1915–1968)². Про власний шлях до духовності й католицизму він розповів у відомому автобіографічному бестселері «Семиярусна гора» (1948). Його твори відображають близьке знайомство з католицьким містичним богослов'ям, а також помітний вплив східного містицизму, особливо дзен–буддизму. У 1968 р. він здійснив подорож на Схід, під час якої зустрівся з Далай–ламою, відобразивши свої враження від східної духовності в «Азійському журналі». Завданням споглядання, навчав Мертон, полягає у такому упокоренні перед Богом, коли Бог отримує повну владу над людиною. Першим кроком до споглядання є віра, яка починається зі сходження до Христа, що навчає через церкву. Споглядання є об'єднанням людських розуму і волі з Богом в акті чистої любові, яка приводить нас до контакту з таким Богом, яким Він є насправді.

У колах Виникаючої церкви до основних прихильників духовного формування можна зарахувати Т. Джонса

¹ Детальніше див. його книги: Dallas Willard, *The Spirit of the Disciplines: Understanding How God Changes Lives* (HarperCollins: New York, 1991), *Renovation of the Heart: Putting on the Character of Christ* (Colorado Springs: NavPress, 2002).

² Українською мовою видані його наступні книги: Томас Мертон, *Нові зерна контемплатції* / Пер. з англ. О. Мельник (Львів: Свічало, 2009); *Роздуми на самоті* (Львів: Свічало, 1994). Російською мовою побачили світ: Томас Мертон, *Философия одиночества* / Пер. с англ. А. Кириленкова (М., 2007); *Одинокие думы* / Пер. с англ. (М.: Издательство Францисканцев, 2003).

і Г. Смоллі [10; 14]. Тоні Джонс не тільки популяризує середньовічні духовні вправи, а й підтримує експерименти з різного роду східними практиками (медитацією, йогою). Він наголошує, що «християнська практика (медитація) нерозривно зв'язана з мовчанням, молитвою Ісуса і зосередженою молитвою, це поєднується з недавньою популярністю на Заході східних релігій, що приводить до появи книг із такими заголовками, як «Християнський дзен» і «Християнська йога». У той час як деяких християн це дратує, інші дізнаються, що Бог розкривається у всій істині, і немає значення, з якої релігії вона походить» [10, р. 79–80]. Захоплення Джонса та інших авторів руху містичними практиками (зрештою, як це вже не раз відбувалося впродовж історії) приводить до заперечення унікальності християнства і стає платформою для інклюзивізму, за яким стоїть моністичний погляд на Бога як на «божественну творчу енергію».

Подібні переконання пропагує Леонард Світ, популярний історик і футурист, ідеї якого спричинилися до появи Виникаючої церкви. У книзі «Квантова духовність» Світ стверджує: «Людина може бути вірним послідовником Ісуса Христа, не відрікаючись від меректін священного в послідовниках Яхве, Калі або Крішні... Християнам потрібне деколонізоване богослов'я, щоб цінувати невідомість інших вір, щоб бачити і святкувати добре й чудове» [15, р. 130–131]. Заперечуючи унікальність християнства та пропагуючи «духовність Нового світа», Л. Світ розглядає християнський Логос як одну з метафор істини. На його думку, кожна релігія має «корінну метафору», що дає їй глибину і сутність. Для китайців – це Дао, для індійців – дхарма, а для християн – Логос. Своєчасність відродження давніх духовних традицій обґрунтовує і Б. Макларен¹. Впливовий богослов наголошує на важливості виходу за рамки обмеженого кола духовних виражень, пов'язаних із протестантським фундаменталізмом і євангельським християнством. На його переконання, нова культурна ситуація актуалізує необхідність свіжої, творчої альтернативи, чогось більшого, ніж войовничий науковий секуляризм, напористий релігійний фундаменталізм і невиразна аморфна духовність.

Отже, в дослідженні практичної еклезиології Виникаючої церкви виділяємо у представленій статті дві виразні окремі теми – церковного керівництва, лідерства та практики духовного формування. Нові моделі церковної влади і керівництва, як бачимо, характеризуються спільнотою, децентралізованістю, взаємним прийняттям рішень і спільним служінням за принципом динамічної, гнучкої і самоорганізованої системи, відкритої до змін та адаптацій. Богослови цього євангельського руху рекомендують практики містичного досвіду в формах (за аналогією до середньовічних католицьких) медитації, молитви, посту, навчання, усамітнення, покірності, служіння, сповіді, поклоніння, керівництва, прославлення. У подальших наукових розвідках проаналізуємо серед практик руху Виникаючої церкви проповідь і літургію.

¹ Brian McLaren, *Finding Our Way Again: The Return of the Ancient Practices* (Nashville: Thomas Nelson, 2008). Ця книга – вступний том до серії «The Ancient Practices Series» видавництва Thomas Nelson. У рамках серії також вийшли: Dan Allender, *Sabbath* (2008), Diana Butler Bass, *Sacred Journey* (2009), Joan Chittister, *The Liturgical Year* (2009), Charles Foster, *The Sacred Journey* (2009), Nora Gallagher, *The Sacred Meal* (2009), Scot McKnight, *Fasting* (2009), Douglas LeBlanc, *Tithing* (2010).

Список використаних джерел

1. Avery G. C. *Understanding Leadership: Paradigms and Cases* / G. C. Avery. – London: Sage, 2005.
2. Burke S. «From the Third Floor of the Garage: The Story of TheOOZE» / S. Burke // TheOOZE.com, March 2, 2007, available at: <http://theooze.com/church/from-the-third-floor-of-the-garage-the-story-of-theooze>
3. Burke S. *Making Sense of Church* / Burke S., C. Pepper. – Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 2003.
4. Clark J. «Via Media: The Necessity of Deeper Theological Reflection for the Genuine Renewal of Church in the Emerging Culture and Context» / J. Clark. – George Fox Evangelical Seminary, 2006.
5. Dorn C. «The Emergent Church and Worship» / C. Dorn // *Reformed Review. A Theological Journal of Western Theological Seminary* 61. – 2008. – no.3.
6. Hall C. «Forward to the Past: Ancient Christianity and the Future of the Church» / C. Hall // *CoolChurches*. – 2007. – March 24.
7. Healy N. M. «Practices and the New Ecclesiology: Misplaced Concreteness?» / N. M. Healy // *International Journal of Systematic Theology* 5. – 2003. – no.3. – P.287–308.
8. Jones T. *The Church Is Flat: The Relational Ecclesiology of the Emerging Church Movement* / T. Jones. – Minneapolis: JoPa Productions, 2011.
9. Jones T. *The New Christians: Dispatches from the Emergent Frontier* / T. Jones. – San Francisco: Jossey-Bass, 2008.
10. Jones T. *The Sacred Way: Spiritual Practices for Everyday Life* / T. Jones. – Grand Rapids: Zondervan, 2005.
11. Kimball Dan. «The Emerging Church and Missional Theology» / D. Kimball // *Listening to the Beliefs of Emerging Churches: Five Perspectives*, edited by Robert Webber, 81–105. – Grand Rapids: Zondervan, 2007.
12. Mobsby I. *Emerging and Fresh Expressions of Church: How Are They Authentically Church and Anglican?* / I. Mobsby. – London: Moot Community Publishing, 2006.
13. Ortberg J. *The Life You've Always Wanted: Spiritual Disciplines for Ordinary People* / J. Ortberg. – Grand Rapids: Zondervan, 2002.
14. Smalley G. *Sacred Pathways* / G. Smalley. – Grand Rapids: Zondervan, 2002.
15. Sweet L. I. *Quantum Spirituality: A Postmodern Apologetic* / L. I. Sweet. – Dayton: Whaleprints, 1991.
16. Willard D. «Spiritual Formation: What It is, and How It is Done» / D. Willard, available at: <http://www.dwillard.org/articles/artview.asp?artID=58>.
17. Zscheile D. «Social Networking and Church Systems» / D. Zscheile // *Word & World* 30. – 2010. – no.3.

Solovii R. P., *Candidate of Historical Sciences (PhD), Senior Researcher of the Center for the Study of Religion of National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), romansoloviy@e-aaa.info*

Practical ecclesiology of Emerging church

The practical ecclesiology of Emerging church is analyzed. The new models of church authority and leadership, which is characterized by community, decentralization, mutual decision and joint ministry on the principle of dynamic, flexible and self-organized system, open to change and adaptation are investigated. The mystical experiences in forms (similar to the medieval) meditation, prayer, fasting, study, solitude, humility, service, confession, adoration, guidance, worship are revealed.

Keywords: practical ecclesiology, Emerging church, Church leadership, practices of spiritual formation.

Соловй Р. П., кандидат исторических наук, старший научный сотрудник, Центр исследования религии Национального педагогического университета им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), romansoloviy@e-aaa.info

Практическая еклезиология Появляющейся церкви

Анализируется практическая еклезиология Появляющейся церкви. Исследуются новые модели церковной власти и управления, которые характеризуются общинностью, децентрализованностью, взаимным принятием решений и общим служением по принципу динамической, гибкой и самоорганизующейся системы, открытой к изменениям и адаптации. Освещается практика мистического опыта в формах (по аналогии со средневековыми) медитации, молитвы, поста, обучения, уединения, покорности, служения, исповеди, поклонения, руководства, прославления.

Ключевые слова: практическая еклезиология, Появляющаяся церковь, церковное лидерство, практики духовного формирования.
